

สภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเชียงใหม่^{1 2}

พิทพิชัย หาราชอุดม³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลกับลักษณะทางชีวสังคม เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิต ว่ามีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่ออธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล จากสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 400 คน ที่อาศัยอยู่ใน 8 หมู่บ้าน จาก 4 องค์การบริหารส่วนตำบลใน 4 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ตัวแปรอิสระที่ศึกษา มี 3 กลุ่ม ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางการเมือง 3 ตัวแปร ได้แก่ การรับข่าวสารทางการเมือง สัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน และการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น ลักษณะทางจิต 2 ตัวแปร ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล และความรู้สึกรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และลักษณะ ทางชีวสังคม 2 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษา และรายได้ เครื่องมือวิจัยที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 1 ชุด จำนวน 7 ตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติการทดสอบค่าที (t-test) สถิติการวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way Analysis of Variance) เปรียบเทียบรายคู่โดยการเขียนคำสั่ง มาโนวา (MANOVA Script) และสถิติการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวแปรในการทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การรับข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และสัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหาร ส่วนตำบลได้คิดเป็นร้อยละ 31.4
2. หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาและรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และการเข้าร่วมกลุ่มในท้องถิ่นที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล
4. พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการรับข่าวสารทางการเมือง และเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล

คำสำคัญ: พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง, หัวหน้าครัวเรือน, สภาพแวดล้อมทางการเมือง, ลักษณะทางจิต, ลักษณะทางชีวสังคม

1 ปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2550

2 งานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า

3 นิสิตมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

Abstract

The purposes of this research were to compare political participation behavior of household heads in Tambon Administrative Organization with bio-social factors, to study interaction between political environments and psychological traits affecting political participation behavior of household heads in Tambon Administrative Organization, and to explain political participation behavior of household heads in Tambon Administrative Organization from two independent variables, i.e; political environments and psychological traits. The sample in this research consisted of 400 household heads, who were located in 8 villages of 4 Tambon Administrative Organizations in 4 districts, Chiangmai province. There were three group of independent variables; namely; three variables of political environment factor in the first group, i.e; political news, political relationship with peers, and participation with the local group; two variables of psychological trait factor, i.e; attitude toward political participation in Tambon Administrative Organization, and political efficacy; two variables of bio-social factor, i.e; education and income. The instruments was a 7 part questionnaire. Statistical methods that used to analyze data were t-test, Two-way Analysis of Variance, MANOVA Script, and Stepwise Multiple Regression Analysis. The research result was found that :

1. The predictive variable of political participation behavior of household heads in Tambon Administrative Organization; political news, participation with the local group and political relationship with peers could jointly predict political participation behavior in Tambon Administrative Organization at 31.4%.

2. The household heads with different education and income had no different political participation behavior at the .05 level of statistical significance.

3. There were no interactions between political efficacy and participation with the local group affecting political participation behavior of household heads in Tambon Administrative Organization.

4. There was interaction between political news and attitude toward political participation in Tambon Administrative Organization affecting political participation behavior of household heads in Tambon Administrative Organization.

Keywords: Political participation behavior, Household heads, Political environments, Psychological traits, Bio-social factors

บทนำ

ในปัจจุบันการปกครองส่วนท้องถิ่น(Local Government) ถือได้ว่าเป็นกระแสหลักของการพัฒนาศักยภาพการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากการปกครองที่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างหลากหลายของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละพื้นที่ ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

การขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นปัญหาหนึ่งที่ยังคงอยู่ในสังคมไทย ทั้งนี้การสร้างประชาธิปไตยหรือการพัฒนาการเมืองที่มั่นคงจะต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตย ในระดับท้องถิ่นก่อน จากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) มีบทบาทสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่าจะมีขนาดเล็ก แต่ก็มีจำนวนมากและเข้าถึงประชาชนในชนบทได้มากที่สุด ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล จึงเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับทุกซ์สุขภาพท้องของประชาชนมากที่สุด ซึ่งการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ติดตามตรวจสอบและร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ล้วนเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาตำบลนั่นเอง (วาสนา นรลักษณ์. 2540: 3) ทั้งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าหากปราศจากรากฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของการเมืองระดับชาติ ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยประสบกับความล้มเหลวได้ในอนาคต

ทั้งนี้ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ เป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาจังหวัดที่ภาครัฐไม่ควรละเลยหรือนิ่งเฉย อันจะส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่น ความไม่ไว้วางใจในการปกครองส่วนท้องถิ่น ขยายไปถึงการปกครองส่วนภูมิภาค ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และ

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนให้ลดน้อยลง จากผลการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในภาคเหนือ โดยวสันต์ สุวรรณ(2547: 148) และสุวิทย์ จันเช่ง (2547: 1) พบว่า ประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมืองน้อย มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ดี เช่น มีระดับการศึกษาต่ำ และมีรายได้ต่ำ

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนและสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย ทำให้ทราบว่าปัญหานี้จะมีสาเหตุที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อมทางการเมือง และปัญหา ส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศตะวันตกที่เป็นแม่แบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีลแบรทกับไกล (Milbrath; & Goal.1977) ได้เสนอกรอบการวิเคราะห์พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับบุคคลว่ามีอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Environmental Factors) และปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) (ไชยพร ตันจิติตานนท์.2536: 39-40 อ้างอิงจาก Milbrath; & Goal.1977) จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าสาเหตุดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนในภาคเหนือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลน้อย

หัวหน้าครัวเรือน เป็นบุคคลหนึ่งที่เป็นผู้ตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกบ้าน โดยได้รับการยอมรับและยกย่องให้ เป็นหัวหน้าจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนนั้น หัวหน้าครัวเรือนมักเป็นผู้ที่มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว มีความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือนคนอื่นๆ ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดและรู้ปัญหาในพื้นที่ที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะลักษณะเขตท้องที่การปกครองตำบล ซึ่งเป็น

เรื่องใกล้ตัวและมีผลกระทบโดยตรงกับตนเองและครอบครัว ประกอบกับความสำคัญของหัวหน้าครัวเรือนในฐานะเป็นผู้นำทางความคิด ทำให้มีบทบาทชี้แนะและเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งให้คำปรึกษาต่างๆ แก่สมาชิกครัวเรือนในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลได้ (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์; และยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ. 2540) ด้วยเหตุนี้หัวหน้าครัวเรือนจึงถือเป็นตัวแทนของสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นในตำบลได้ ประกอบกับจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนโดยตรงยังมีผู้สนใจทำการศึกษาน้อยและเป็นส่วนที่ยังขาดคำตอบอยู่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของโรเซนสไตน์และแฮนเซน (Rosenstone; & Hansen.2003) ซึ่งได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมืองและปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลมากำหนดเป็นตัวแปรในการศึกษาวิจัยนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่ออธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิต
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลกับลักษณะทางชีวสังคม
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตว่ามีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางการเมือง ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยการนำเอาข้อค้นพบไปประกอบการพิจารณากำหนดแผนการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาชุมชน เข้าบรรจู้ไว้ในแผนพัฒนาตำบลของอบต. อันจะนำไปสู่การปฏิบัติโดยอาศัยโครงการและกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เป็นสื่อกลางในการเข้าถึง เข้าใจประชาชน และร่วมพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยที่ได้รับจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาวิจัยเชิงลึกต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจาก 22 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ รวม 288,141 ครัวเรือน
2. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยทำการศึกษาเฉพาะกรณีหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) จำนวน 400 คน ที่อาศัยอยู่ใน 8 หมู่บ้าน จาก 4 องค์การบริหารส่วนตำบล(หรือ 2หมู่บ้าน / อบต.) ใน 4 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่
3. ระยะเวลาในการทำวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลาดำเนินการเก็บข้อมูล 59 วัน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม จนถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสภาพแวดล้อมทางการเมือง (การรับข่าวสารทางการเมืองสัมพันธ์ภาพทางการเมืองกับเพื่อน และ การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น) กลุ่มลักษณะทางจิต (เจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล และ ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง) กลุ่มลักษณะทางชีวสังคม (ระดับการศึกษา และรายได้)

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล การชักชวนผู้อื่นให้ไปเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวคิดนี้ ใช้อธิบายบุคคลที่แสดงพฤติกรรมในการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ โรเซนสโตน และแฮนเซน (Rosenstone; & Hansen.2003: 8-30) ได้ข้อสรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งถือเป็นปัจจัยเชิงเหตุที่คอยกระตุ้นให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และเกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย การร่วมกิจกรรมการเลือกตั้ง การชักชวนผู้อื่นให้ไปเลือกตั้ง การตรวจสอบการบริหารงานรัฐบาลหรือองค์กรท้องถิ่น และการทำงานให้กับพรรคการเมือง

สำหรับปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมาจากสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ การรับข่าวสาร

ทางการเมืองสัมพันธ์ภาพทางการเมืองกับเพื่อน และการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และลักษณะส่วนบุคคลประกอบด้วย ลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล และ ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และลักษณะทางชีวสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา และรายได้

แนวคิดจิตวิทยาการเมือง

แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับพลังแห่งอีโก้ (Ego-strength) ความสามารถเชิงอัตวิสัย (Subjective Competence) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) และประสิทธิผลส่วนบุคคล (Personal Effectiveness) (Prewitt.1968: 225) มารวมเป็นความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง (Political Efficacy) นำมาใช้วิเคราะห์การแสดงออกในพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล โดยเกิดจากความเชื่อของบุคคลที่รู้สึกว่าตนมีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายและการตัดสินใจ ในกระบวนการทางการเมืองได้ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองจะมีความกระตือรือร้นและมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ขาดความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองหรือมีความรู้สึกแปลกแยก

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร

ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดของเลอร์เนอร์ (Lerner.1950) ที่อธิบายการสื่อสารที่ทันสมัย เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การรับข่าวสารของคน ในสังคมมีประสิทธิภาพ โดยผ่านการขัดเกลาทางสังคม เกิดจินตภาพใหม่ และเกิดการเคลื่อนย้ายทางสังคม ตลอดจนผลักดันให้สังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะทันสมัยในรูปแบบของการติดต่อระหว่างบุคคล ระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน หรือกลุ่มคนต่อกลุ่มคน ที่ผ่านสื่อต่างๆ จนกระทั่งคนในสังคมยอมรับโดยทั่วกัน ทั้งยังช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ กระตุ้นและจูงใจให้คนเข้ามาร่วมในพฤติกรรมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น (สนธยา พลศรี.2545: 179-180 อ้างอิงจาก Lerner.1950)

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสารระหว่างบุคคล

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและสามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการได้ในขณะเดียวกันการติดต่อสื่อสารใดๆ ก็ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่อไปยังเพื่อนบ้านหรือบุคคลในเครือข่ายใกล้เคียง ซึ่งคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลได้ (วันทนีย์ วาสิกะสิน; สุรางค์รัตน์ วศินารมณ; และกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. 2537: 108,110-111) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล

ทฤษฎีพฤติกรรมและกระบวนการกลุ่ม

ทฤษฎีนี้ พัฒนามาจากทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ของเลวิน(Lewin) ที่อธิบายกระบวนการปะทะสังสรรค์ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ การปะทะสังสรรค์นี้ เป็นไปเพื่อสนับสนุนให้บุคคลได้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ ทั้งนี้ กลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลได้ ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) กลุ่มเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง โดยกลุ่มจะเป็นตัวกลางที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกและสามารถทำให้สมาชิก

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ 2) กลุ่มเป็นเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดให้กลุ่ม ทั้งกลุ่มเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งหมด และ3)กลุ่มเป็นตัวนำในการเปลี่ยนแปลงโดยพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นสมาชิกเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการได้เข้าร่วมในกลุ่มและในกระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยตรง (วันทนีย์ วาสิกะสิน; สุรางค์รัตน์ วศินารมณ; และ กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. 2537: 108-109 อ้างอิงจาก สุภัสตรา เก้าประดิษฐ์. 2535:15)

สำหรับในเรื่องการเมือง กลุ่มจะคอยเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดและช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง สังคม วัฒนธรรมแก่สมาชิก แล้วกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหารส่วนตำบล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของโรเซนสไตน์และแฮนเซน(Rosenstone; & Hansen.2003) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยมุ่งศึกษาปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

สมมุติฐานในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานการวิจัย ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตร่วมกัน สามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือน ในองค์การบริหารส่วนตำบลได้

2. หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน

3. หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน

4. หัวหน้าครัวเรือนที่มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองสูงและมีการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นสูง จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอีก 3 กลุ่ม

5. หัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูง และมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลสูง จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอีก 3 กลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 400 คนในพื้นที่ 8 หมู่บ้าน จาก 4 องค์การบริหารส่วนตำบล (หรือ 2 หมู่บ้าน / อบต.) ใน 4 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) ได้แก่ 1) หมู่ 12 บ้านต้นผึ้ง 29 คน หมู่ 4 บ้านศรีดอนชัย 59 คน ของอบต. สันทรายในอำเภอสารภี 2) หมู่ 7 บ้านท่าขุนคอง 38 คน หมู่ 5 บ้านขุนคองหลวง 91 คน ของอบต. ขุนคองในอำเภอหางดง 3) หมู่ 8 บ้านม่วงม้าเหนือ 30 คน หมู่ 3 บ้านร้องวัวแดง

53 คน ของอบต. ร้องวัวแดงในอำเภอสันกำแพง และ 4) หมู่ 6 บ้านท้องฝายพัฒนา 37 คน หมู่ 2 บ้านท่าไคร้ 63 คน ของอบต. แม่สาในอำเภอ แม่ริม

เครื่องมือวิจัย

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม 1 ฉบับที่มีทั้งหมด 7 ตอน กล่าวคือ 1) สอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) สอบถามพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล 3) สอบถามการรับข่าวสารทางการเมือง 4) สอบถามสัมพันธภาพในท้องถิ่น 5) สอบถามการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น 6) สอบถามเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหารส่วนตำบล และ 7) สอบถามความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับหัวหน้าครัวเรือน ด้วยการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด โดยทำการเก็บข้อมูลใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ 1) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง 2) ผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นคนในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลให้ และ 3) ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลให้ ส่วนในกรณีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่รู้หนังสือหรือมีปัญหาสุขภาพทางสายตา ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Window Version 11.5 สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ สถิติการทดสอบค่าที (t-test) สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยการเขียนคำสั่ง มาโนวา (MANOVA Script) เมื่อพบว่าการวิเคราะห์ความแปรปรวนมีนัยสำคัญทาง

สถิติ รวมทั้งสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน(Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนในการทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรการรับข่าวสารทางการเมืองการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และสัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน สามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลได้ร้อยละ 31.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายอันดับ 1 คือ การรับข่าวสารทางการเมือง ($\beta = .433$) อันดับ 2 คือ การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น ($\beta = .237$) และอันดับ 3 คือ สัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน ($\beta = .122$) ซึ่งผลการวิจัยนี้จึงสามารถตอบสมมุติฐานข้อที่ 1 ได้บางส่วน คือ ตัวแปรสภาพแวดล้อมทางการเมืองสามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลได้ ส่วนตัวแปรเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้สึกรับสมรรถนะทางการเมือง ไม่สามารถเข้าร่วมทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลได้

2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีลักษณะทางชีวสังคมแตกต่างกัน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = .581$, $p = .562$) และยังพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

($t = 1.804$, $p = .072$) ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

3. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางเพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิต คือ ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองกับการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และการรับข่าวสารทางการเมืองกับเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า

เมื่อศึกษาผลร่วมกันของความรู้สึกรับสมรรถนะทางการเมืองและการเข้าร่วมกลุ่มในท้องถิ่นที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับสมรรถนะทางการเมืองกับการเข้าร่วมกลุ่มในท้องถิ่นที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล ($F = .42$, $p = .514$) ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 4 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

นอกจากนี้ เมื่อศึกษาผลร่วมกันของการรับข่าวสารทางการเมืองและเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการรับข่าวสารทางการเมืองกับเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล ($F = 5.32$, $p = .022$) โดยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูง และมี เจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลสูง ($\bar{X} = 79.09$) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่ากลุ่มหัวหน้าครัวเรือนอีก 3 กลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสาร

ทางการเมืองสูงและมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลต่ำ ($\bar{X}=78.61$) กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองต่ำและมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลสูง ($\bar{X}=72.16$) และกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองต่ำและมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลต่ำ ($\bar{X}=65.47$) ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมุติฐานข้อที่ 5 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผล โดยจำแนกตามความมุ่งหมายของ การวิจัย ดังนี้

1. การอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล จากสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิต

1.1 จากสมมุติฐาน 1 ที่ว่า “สภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตร่วมกัน สามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลได้”

ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อค้นหาสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตที่สามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ตัวแปรการรับข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และสัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน สามารถทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลได้ร้อยละ 31.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายอันดับ 1 คือ การรับข่าวสารทางการเมือง อันดับ 2 คือ การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และอันดับ 3 คือ สัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน สำหรับตัวแปรเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้สึกมีสมรรถนะทาง

การเมือง ไม่สามารถเข้าร่วมทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลได้

จากผลการศึกษาในข้างต้น ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจากพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตชนบท มีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้คนในชุมชน มีลักษณะทางสังคมคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน อาทิ การตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกใกล้เคียงกัน คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความผูกพันแน่นแฟ้น มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่คล้ายกันและยึดมั่นในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี (สนธยา พลศรี.2545: 31-32) รวมทั้ง มีการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนผ่านสื่อชนิดเดียวกัน มีผลให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองไม่ต่างกันมากนัก ฉะนั้นแนวทางปฏิบัติหรือการกระทำในพฤติกรรมต่างๆ ต่อสังคม โดยเฉพาะการแสดงออกในพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล จึงมีลักษณะคล้ายคลึงตามหรือสอดคล้องกัน ดังนั้น ตัวแปรสภาพแวดล้อมทางการเมือง อันได้แก่ การรับข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น และสัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน จึงค่อนข้างมีอิทธิพลอยู่มากภายใต้บริบทและเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเหล่านี้ แต่อย่างไรก็ตามข้อค้นพบนี้ก็ได้ปฏิเสธตัวแปรลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ซึ่งก็พบผลที่มีต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ไม่พบผลในการเป็นตัวทำนาย

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลกับลักษณะทางชีวสังคม

2.1 จากสมมุติฐาน 2 ที่ว่า “หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน”

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 จากสมมุติฐาน 3 ที่ว่า “หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน”

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้แตกต่างกัน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการศึกษาในข้างต้น ที่พบผลเช่นนี้หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงหรือต่ำ หรือมีรายได้สูงหรือต่ำ จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะด้วยลักษณะของบริบททางสังคมที่เป็นชนบท ซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนม และมีลักษณะคล้ายคลึง ทางสังคมสูง(Homogeneity) มีผลให้การแสดงออกในพฤติกรรมต่างๆต่อสังคม จึงมีลักษณะคล้ายคลึงตามกัน (สนธยา พลศรี.2545: 31) มีการพบปะพูดคุย สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนระหว่างกัน โดยใช้สื่อบุคคลเป็นสำคัญ (สมรทองดี.2539: 71) ทำให้พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีลักษณะไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ตัวแปรเชิงเหตุที่สามารถอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลนี้ ก็มีตัวแปรที่แสดงถึงอิทธิพลของกลุ่มด้วย ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มในท้องถิ่น และ สัมพันธภาพทาง

การเมืองกับเพื่อน ซึ่งอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลได้ร้อยละ 9.3

3.การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตว่ามีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล

3.1 จากสมมุติฐาน 4 ที่ว่า “หัวหน้าครัวเรือนที่มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองสูงและมีการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นสูง จะมีพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอีก 3 กลุ่ม”

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นของหัวหน้าครัวเรือนที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่พบปฏิสัมพันธ์ พบแต่เพียงผลหลักของตัวแปร (Main effect) ของแต่ละตัว โดยพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแตกต่างกัน และมีการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษาในข้างต้น ที่พบผลเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่า ตัวแปรหลักดังกล่าว ซึ่งได้แก่ ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว จึงมีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสอง ซึ่งจากข้อค้นพบของโรเซนสโตนและแฮนเซน (Rosenstone; & Hansen.2003: 79) ที่พบว่า ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน จะมีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นนั้น จึงไม่สามารถอธิบายได้ในสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากสังคมตะวันตก กล่าวคือ ในสังคม

ชนบทนั้นผู้ที่มีสมรรถนะทางการเมืองสูง มักจะเป็นผู้ที่มี การเข้าร่วมกับกลุ่มสูงด้วย นอกจากนี้ จากการศึกษา ของ มิลแบรทและโกล (Milbrath; & Goal.1977) ที่ ยืนยันถึงความมีอิทธิพลของตัวแปรเชิงเหตุทั้งสอง ซึ่งเขาพบว่า ผู้ที่เชื่อว่าตนมีความสามารถหรือ มีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจในกระบวนการทางการเมืองได้ หรือที่ เรียกว่าผู้ที่มีสมรรถนะทางการเมืองสูง ก็มักจะเป็นผู้ที่มี ความกระตือรือร้นสนใจต่อการมีส่วนร่วมทาง การเมือง มากกว่าผู้ที่รู้สึกว่าจะไม่มีอำนาจทางการเมืองหรือไม่มี ความสามารถทางการเมือง ส่วนผู้ที่มีการเข้าร่วมกลุ่ม เช่น เป็นสมาชิกของสมาคม หรือพรรคการเมือง ก็จะมี ความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมทาง การเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ มีกลุ่ม เช่น ประชาชนทั่วไป (ปิยะนุช เงินคล้าย และ คณะ.2540: 19 อ้างอิงจาก Milbrath; & Goal.1977)

3.2 จากสมมุติฐาน 5 ที่ว่า “หัวหน้าครัวเรือน ที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูงและมีเจตคติต่อการมี ส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลสูง จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การ บริหารส่วนตำบล มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอีก 3 กลุ่ม”

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางเพื่อ ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการรับข่าวสารทางการเมือง และเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การ บริหารส่วนตำบลที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลพบปฏิสัมพันธ์ ระหว่างการรับข่าวสารทางการเมืองและเจตคติต่อการมี ส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี ผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้า ครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการ มีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลของ หัวหน้าครัวเรือนในแต่ละกลุ่ม พบว่า ในกลุ่มหัวหน้า ครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูงและมีเจตคติ ต่อการมีส่วนร่วมทาง การเมืองในองค์การบริหารส่วน ตำบลสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหารส่วนตำบล มากกว่ากลุ่มหัวหน้า

ครัวเรือนกลุ่มอื่นๆ อีก 3 กลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มหัวหน้า ครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูงและมีเจตคติ ต่อ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วน ตำบลต่ำ กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทาง การเมืองต่ำและมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหารส่วนตำบลสูง และกลุ่มหัวหน้า ครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองต่ำและมีเจตคติ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วน ตำบลต่ำ

จากผลการศึกษาในข้างต้น ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า เป็นผลอันเนื่องมาจากสื่อมวลชน เป็นองค์กรที่เข้ามา มีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวและ ช่วยเสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองแก่ประชาชน ส่งผล ให้ประชาชนมีความรู้ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ ทางการเมือง ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่คอยชักจูงผู้มี อำนาจ เมื่อกระทำการอันมิชอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการ ทำความเข้าใจทางการเมืองอย่างถูกต้อง อันจะช่วย เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมให้ เกิดขึ้นในสังคมไทย ประกอบกับข้อค้นพบของโรเซน สโตนและแฮนเซน(Rosenstone; & Hansen.2003: 24) ที่ได้ข้อสรุปว่า ผู้ที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองจาก สื่อมวลชนมาก จะมีความตื่นตัวและมีโอกาสเข้ามามีส่วน ร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารน้อย ทั้งนี้ เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการทำงาน และผลการดำเนินงานของอบต.ได้มาก จะทำให้ ประชาชนเห็นถึงคุณค่าของการมีองค์กรประชาชนที่ พวกเขาเป็นเจ้าของ เกิดความรู้ถึงคุณประโยชน์ และ เข้าใจถึงกระบวนการดำเนินงานและผลงานของสมาชิก อบต.ที่เป็นตัวแทน สำหรับ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น มีผล โดยตรงต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ เพราะหัวหน้าครัวเรือนได้รับทราบหรือได้รู้ถึงประโยชน์ และโทษในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมนำไปสู่ความรู้สึกที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ พร้อมที่จะมีแนวโน้มและมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

ทางการเมืององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจากผลการศึกษาของวรรณะ บรรจง (2546) พบว่า ครูที่มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีลักษณะตรงกันข้ามและเมื่อบุคคลที่มีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลสูง อยู่แล้วและเป็นผู้ที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูงด้วย ก็จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองมาก มีแนวโน้มว่าจะพัฒนาเจตคติ อันจะนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ด้วย (ประจิตร มหาหิง.2529: 252-255 อ้างอิงจาก Millbrath; & Goal.1977) กล่าวคือ นอกจากจะเป็นตัวแปรที่ส่งผลร่วมกันแล้วยังเป็นตัวแปรที่เสริมซึ่งกันและกันอีกด้วย โดยเฉพาะเรื่องการเมืองในสังคมชนบท ผู้คนมักจะถามความเห็นของผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเครือญาติ เช่น ญาติพี่น้อง ควบคู่กับคอยดูกระแสของส่วนรวมว่ามีแนวโน้มหรือทิศทางเป็นเช่นใด แล้วนำข้อมูลที่ได้รับกลับมาประเมินค่า พร้อมกับใส่ความรู้สึกนึกคิดของตนว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ก่อนที่จะตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเห็นของบุคคลรอบข้างและส่วนรวมที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการแสดงออกในพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชนบทเป็นอย่างมาก เป็นผลให้ คนในชนบทมักจะมีลักษณะการกระทำหรือแสดงออกที่คล้ายคลึงหรือใคร่ว่าอย่างไรก็ตามกัน เช่นเดียวกับหัวหน้าครัวเรือนที่มีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลและมีการรับข่าวสารทางการเมืองเกิดขึ้นไปพร้อมๆ กัน มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หัวหน้าครัวเรือนที่มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลมาก คือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองสูงและมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ดังนั้นผู้บริหารท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ของตนให้มาก โดยอาศัยช่องทางสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ผ่านสื่อที่สามารถเข้าถึงหัวหน้าครัวเรือนได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปนั้น จะต้องมีความถูกต้อง ชัดเจน ปราศจากการบิดเบือนหรืออคติ เพื่อให้หัวหน้าครัวเรือนและคนในชุมชนได้รับสาระความรู้ และมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง อันนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจ ความสมัครสมานสามัคคีของหัวหน้าครัวเรือนและคนในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการทำให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 ตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ตัวแปรสภาพแวดล้อมทางการเมือง โดยการรับข่าวสารทางการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในท้องถิ่น สัมพันธภาพทางการเมืองกับเพื่อน เป็นตัวแปรย่อยที่มีอำนาจในทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลได้มากที่สุดตามลำดับ

ดังนั้น ผู้บริหารท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งรัดและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก โดยเลือกใช้ชนิดของสื่อให้มี

ความเหมาะสม มีความหลากหลาย และเพิ่มเติมเนื้อหาสาระ รวมทั้งสอดแทรกเกร็ดความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้หัวหน้าครัวเรือนทุกคนสามารถเข้าถึง และบริโภคข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น เช่น จัดทำวารสารประชาสัมพันธ์ภารกิจอบต.ประจำปีออกเผยแพร่ แจกจ่าย, จัดโครงการอบต.เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นการพบปะกันระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชน เพื่อรับฟังปัญหา และความเดือดร้อนของประชาชน โดยทำการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน รวมทั้งจัดหาและนำกล่อรับฟังปัญหาความเดือดร้อน และข้อคิดเห็นของประชาชนไปติด ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย ได้ทราบข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนและประชาชนในพื้นที่ว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ อบต.บางพื้นที่ก็ทำ แต่อบต.ในบางพื้นที่ก็ไม่ทำ หรือทำบ้างไม่ทำบ้าง ตลอดจนอบต. ควรมุ่งเน้นการผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น สหกรณ์ประเภทต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น ร้านค้าชุมชน ฯลฯ โดยเปิดโอกาสให้หัวหน้าครัวเรือนและประชาชนทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นตามความสมัครใจ ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น และช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ ล้วนมีผลให้พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ช่วยเร่งพัฒนาและเสริมสร้างให้กลุ่มนั้นมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือ และการพัฒนากลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่นสามารถจัดทำได้หลายประการ อาทิ การเป็นปรึกษา การให้คำแนะนำ การสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร การจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะ การแสวงหาพันธมิตรหรือแนวร่วม และเครือข่ายทางสังคม จากหน่วยงานอื่นภายนอกชุมชน นอกจากนี้ อบต.ควรเพิ่มบทบาทในการเข้ามาเป็นตัวกลางหรือเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมตามงานต่างๆ

ของท้องถิ่น โดยทำหน้าที่คอยประสานงาน สร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน หรือในบางโอกาสอาจดัดแปลง ที่ทำการอบต.ให้เป็นสถานที่ใช้ประโยชน์สำหรับ การจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น ลานกีฬา ลานเต้น อาร์โรบิกแดนซ์ สถานที่จัดงานวันเด็ก การจัดเวทีชาวบ้าน ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้หัวหน้าครัวเรือน และประชาชนพื้นที่ ได้มีโอกาสพบปะพูดคุย ร่วมสังสรรค์ และแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ความคิดเห็น ระหว่างกัน ล้วนเป็นการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีทางการเมืองระหว่างเพื่อนฝูง ญาติมิตร อีกทั้งยังเป็นการสร้างบรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน ซึ่งความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนี้ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล รวมทั้งสามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ โดยเฉพาะการแสดงออกในพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายการศึกษาวิจัยพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น โดยเฉพาะเทศบาลตำบล เนื่องจากมีปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ หลายประการ ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับเทศบาลตำบล ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

2.2 งานวิจัยเรื่องนี้ ศึกษาพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล จากข้อมูลที่ได้รับจากหัวหน้าครัวเรือน เป็นผู้รายงานเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งควรมีการวัดพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล จากคนอื่นร่วมด้วย เช่น จากการรายงานของสมาชิกในครัวเรือน

2.3 ควรประยุกต์แนวทางการวิจัยนี้กับกลุ่มประชากรอื่นๆ ที่มีฐานะหรือมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิดในชุมชน ได้แก่ หัวหน้าคุ้ม ประธานหรือหัวหน้า

กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น เป็นต้น

2.4 ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเพิ่มเติม โดยนำตัวแปรอื่นๆ เข้ามาร่วมศึกษา เช่น แรงจูงใจ บุคลิกภาพ การสนับสนุนทางสังคม บรรยากาศในกลุ่มหรือองค์กร และการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัว สถาบันการศึกษา สถานที่ทำงาน เป็นต้น ตลอดจนการนำแนวคิดหรือทฤษฎี การมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อสรุปในเชิงลึกยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ไชยพร ตันจิติตานนท์. (2536). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาล : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด.(พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประจิดร มหาหิง. (2529). สังคมวิทยาการเมือง : แนวคิดทฤษฎีและแนวทางศึกษา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ปิยะนุช เงินคล้าย; กาญจน์ลักษณ์ พหลโยธิน; และคณะ. (2540). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิทพิชัย หรรษอุดม. (2550). สภาพแวดล้อมทางการเมืองและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาานิพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรรณะ บรรจง. (2546). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครู

ในภาคใต้. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วสันต์ สุวรรณ. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ้อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ร.ม.(การเมืองการปกครอง). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันทนีย์ วาสิกะสิน; สุรางค์รัตน์ วตินารมณ; และกิติพัฒน์ นนทปัทมเดุลย์. (2537). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วาสนา นรลักษณ์. (2540). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(การบริหารองค์การ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก.

สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สมร ทองดี. (2539). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม เล่ม 1 หน้าที่ 2. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุวิทย์ จันเช่ง. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Milbrath, Lester W.; & M.L. Goal. (1977). Political Participation : Why and How People Get Involved in Politics. Chicago : Rand McNally.

Prewitt, Kenneth. (1968). "Political efficacy".
International Encyclopedia of the Social
Sciences. Vol.14 David L.Sill, editor. New
York : Macmillan & Free.

Rosenstone, Steven J.; & Hansen, John Mark.
(2003). Mobilization, Participation, and

Democracy in America . New York :
Longman.